

Årsrapport 2011 Demokrati, styring og regionalitet - DEMOSREG (2011-2014)

Året 2011

DEMOSREG II er en videreføring av DEMOSREG I (2005-2010). Til sammen utgjør disse en langsiktig satsning over ti år som skal bidra til økt kunnskap om lokale og regionale endringsprosesser, særlig knyttet til innovasjon, styring og demokrati. Starten på 2011 besto av søknadsbehandling. Det ble innvilget sju nye prosjekter og gjennom disse prosjektene er programmet på god vei til å nå målene i den nye programplanen. Alle temaene i programplanen er i ulik grad dekket av de nye prosjektene.

Det ble sendt ut et begrenset anbud på to populærvitenskapelige rapporter innenfor temaene *Regional innovasjon* og *Demokrati, styring og planlegging*. De forventes å foreligge i mai 2012.

Programmets overordnede mål/formål

Dagens samfunn er preget av omfattende endringer i arbeids-, nærings- og samfunnsliv. Roller og ansvar forskyves mellom offentlige beslutningsnivåer og sektorer, og det skjer en økende internasjonalisering på de fleste områder. DEMOSREG skal, i fase II, stimulere til økt kunnskap om hvordan disse endringsprosessene kommer til uttrykk på lokalt og regionalt nivå og hvilke utfordringer og betingelser de gir for demokrati, styring og planlegging for bærekraftig utvikling.

Programmets mål er å bidra til økt kunnskap om

- sentrale strukturendringer,
- styringsmessige omlegginger og
- konsekvenser

i samspillet mellom sektorer, territorielle enheter og ulike geografiske nivåer.

Programmet skal belyse nye og politikkrelevante betingelser for innovasjon, styring og demokrati.

Økonomi og prosjektomfang

Disponibelt budsjett i 2011: 30 193 301

Forbruk i 2011: 9 657 332

Programmets finansieringskilder i 2011:

- Kommunal- og regionaldepartementet med 10 mill. kr.

- Miljøverndepartementet med 4,95 mill. kr

Antall og type prosjekter i 2011: 15 forskerprosjekter med disponibelt budsjett på 8 967 769 kroner

Vurdering av måloppnåelse og faglige utfordringer

DEMOSREG II (2011-2014) er en videreføring av DEMOSREG I (2005-2010). Til sammen utgjør disse en langsiktig satsning over ti år som skal bidra til økt kunnskap om lokale og regionale endringsprosesser, særlig knyttet til innovasjon, styring og demokrati. Ved etableringen av programmet ble det vurdert å være et behov for en satsing på tvers av ulike fagfelt som omfattet en bredde av de utfordringer lokal og regional styring står overfor. Begrepet regionalitet understreker

at det territorielle, romlige perspektivet i vid mening danner grunnlag for å forstå de endringene og prosessene som programmet tar opp.

For å nå målene satt i programplanen har programstyret lagt opp til to utlysninger; den første åpen og med størstedelen av midlene, og den andre mer spisset for å forsøke å dekke manglende perspektiver. Gjennom den første bevilgningsrunden så er programmet på god vei til å nå målene.

Perspektiver

Programmets hovedfokus er regional- og distriktpolitisk relevant og med den nye porteføljen så er programmet langt på vei med å vise dette. Men det *geografiske* perspektivet i seg selv er ikke fremtredende i prosjektene. De er alle geografisk plassert et sted, men det selvstendige geografiske perspektivet mangler. Prosjektene er direkte relevante og tar spesifikt opp spørsmål av miljørelevans og om planverktøy, men det er likevel ønske om å forbedre prosjektporteføljen på akkurat dette feltet.

Hovedtyngden av prosjektene konsentrerer seg om utvikling av nye styrings- og deltakelsesformer, fagekspertise, politikk og agendasetting. Det er to prosjekter innenfor innovasjon, kunnskaps-spredning og læring i regionene. Mer om prosjektene finnes på side 4 og 5 i dette dokumentet.

Dersom man skal si noe om hvor manglene ligger så er det temaene 4.1.2 *Strukturendringer i offentlig sektor* og 4.2.2 *Planlegging for bærekraftig utvikling* som er dårligst dekket. Dette håper programstyret skal rettes ved neste utlysning.

Prosjektene som er innvilget har alle høy forskningsfaglig kvalitet og bidrar til å utvikle kunnskaps-grunnlaget på feltet. Om resultatene vil være politisk relevante vil først vise seg når resultatene foreligger om noen år.

Rekruttering

Seks stipendiater har hatt finansiering fra programmet i 2011. De nye prosjektene skal rekruttere seks stipendiater, de fleste postdoktorstipendiater. Dette må anses som et tilfredsstillende antall programmets budsjett tatt i betraktning. Kun ett av prosjektene har ikke rekrutteringsstillinger. Ved neste utlysning ønsker programstyret at det gis midler til 2-3 personlig postdoktorprosjekter for å sikre rekrutteringen innen feltet.

Fag

Med hensyn til fag så er de fleste prosjektene fler- eller tverrfaglige, men de er sterkt dominert av fagene statsvitenskap, planlegging og samfunnsgeografi. Humaniora er generelt sett dårlig representert. Programstyret ønsker å koble inn flere fag, spesielt fra humaniora, men også jus, for å få inn andre perspektiver. Det oppmuntres derfor til at disse fagene enten søker selv eller deltar i søknader.

Internasjonalisering

Når det gjelder internasjonalt samarbeid og internasjonalisering så er det fortsatt for tidlig å si noe ettersom prosjektene alle er i startfasen. Søknadene spesifiserer at de planlegger internasjonal publisering, men det gjenstår å se om det faktisk gjennomføres. Tidligere prosjekter har ikke lyktes særlig godt mht til dette. Resultater og måloppnåelse knyttet til publisering internasjonalt må følges opp i forbindelse med framdriftsrapporteringene. Fem av prosjektene melder at de inkluderer internasjonale komparasjoner slik det oppmuntres til i programplanen, men kun tre av prosjektene har internasjonale samarbeidspartnere. Dette bør forbedres i løpet av prosjekt- og programperioden. Flere av forskerne deltar dog i internasjonalt forskningssamarbeid *utenfor* DEMOSREG. For å øke det internasjonale samarbeidet vil det utlyses midler til gjesteforsker- og utenlandsstipend for prosjektene i porteføljen.

Det har ikke vært gjennomført noen formidlingstiltak i 2011, men det planlegges flere i årene fremover når det blir mer å formidle. Det er likevel viktig å opprettholde god kontakt med både

brukere og forskere for å sikre læring og kunnskapsspredning. Nettsidene er en god måte å formidle underveis, i tillegg til de årlige forskerseminarene hvor finansierende departement og KS deltar. Det samme forskerseminaret skal bidra til teori og metodeutvikling og det blir satt søkelys på forholdet mellom vitenskapelig kvalitet og relevans i forskningen.

Nøkkeltall, 2011

Antall prosjekter: 15 prosjekter totalt, herav 5 nye i 2011

Dr.gradsstipendiater: 1,5 årsverk hvorav 1,2 årsverk kvinner og 0,3 årsverk menn

Postdoktorstipendiater: 0

Prosjektledere: 17 totalt, 4 kvinner og 13 menn

Måltall kvinner 2011-2014

DEMOSREG er tungt mannsdominert. Tre av prosjektlederne var kvinner (21%), hvorav to var prosjektleder for nye prosjekter.

Blant *forskerne* (ikke inkludert prosjektleder) er kvinneandelen ca. 37%. Men det er verdt å merke seg at størstedelen av disse er i to prosjekter og at i flere prosjekter inngår ingen kvinner. Blant stipendiatene er fordelingen jevnere. Prosjektene som er i oppstartsfasen har ikke rekruttert stipendiatene ennå.

Resultatindikatorer, 2011

<i>Bøker (monografier mv (red.)):</i>	6
<i>Monografier:</i>	2
<i>Publiserte artikler i serier:</i>	5
<i>Populærvitenskapelige publikasjoner:</i>	4
<i>Formidling rettet mot målgrupper:</i>	42
<i>Oppslag i massemedia:</i>	5

Kommentarer til tallene: Formidlingen har i 2011 kommet fra prosjektene som ble avsluttet i løpet av året. Det er naturlig at de nye prosjektene ikke har startet sin formidling ennå.

Viktigste aktiviteter i 2011

Forskningsfaglige:

Det ble gjennomført en søknadsbehandling av forskerprosjekter i 2011. Utlysningen var på 45 mill. kr. og favnet hele programplanen og de 3 temaområdene i den. Det kom inn 52 søknader for til sammen 326,7 mill. kr. Det ble søkt om beløp fra 3,1 mill. til 10 mill. kr. Gjennomsnittsprosjektet søkte ca. 6 mill. kr. Det var 26 prosjekter som kom over karaktergrensen og som var reelt med i konkurransen om midler. Ingen hadde høyeste karakter (7). 7 prosjekter fikk innvilget støtte.

Det ble gjennomført en porteføljegjennomgang av de nye prosjektene for å identifisere prioriteringer ved neste utlysning. Denne gjennomgangen viser at alle temaområdene i programplanen er i ulik grad dekket av prosjektporteføljen.

6 prosjekter ble avsluttet i 2011. Dermed gjenstår kun 3 prosjekter fra forrige programperiode, hvorav to avsluttes våren 2012 og det siste går ut 2013.

Kommunikasjons- og formidlingstiltak:

Det ble ikke gjennomført noen formidlingstiltak i 2011 etter at sluttkonferansen var gjennomført høsten 2010.

Det ble sendt ut et begrenset tilbud på to populærvitenskapelige rapporter innenfor temaene *Regional innovasjon* og *Demokrati, styring og planlegging*. De skal være ferdige til juni 2012.

Programmets nettsider ble oppdatert noe i løpet av året, dog ikke så hyppig som tidligere. De fleste nyhetene kom på slutten av året og omtalte noen av de nye prosjektene. Flere nyheter om de avsluttede prosjektene og resten av de nye prosjektene kommer i løpet av vinteren 2012.

Driftsrelaterte aktiviteter:

Det ble avholdt to programstyremøter i 2011 og to dialogmøter med KRD.

Statistikk om inhabilitet i søknadsbehandlingen

Fem av styrets ni medlemmer var inhabile på enkelte søknader. Det var 52 søknader totalt og av disse hadde 14 søknader inhabiliteter knyttet til seg. Det ble ikke tatt inn settemedlemmer i søknadsbehandlingen. 26 søknader kom over karaktergrensen, hvorav 9 hadde inhabiliteter knyttet til seg. Alle søknader under karaktergrensen ble avslått sammen som gruppe. Kun de medlemmene som var habile deltok i behandlingen av enkeltsøknader.

Høydepunkter, resultater og funn

3 av de nye prosjektene som ble innvilget i 2011 var lokalisert i Nord-Norge; ett ved Universitetet i Nordland og to ved Universitetet i Tromsø.

5 av de nye prosjektene startet opp i 2011:

Prosjektet [*“Capabilities for regional innovation in a globalizing world”*](#) ledet av Martin Gjelsvik v/IRIS i Stavanger skal undersøke i hvor stor grad norske bedrifter drar nytte av kompetanseutviklingen fra andre land. Gjelsvik skal undersøke hvor norske bedrifter henter sine ideer og kunnskaper fra. Er det først og fremst gjennom regionale nettverk, eller har de utstrakt kontakt med internasjonale kilder?

Prosjektet [*“Democratic legitimacy by performance?”*](#) ledet av Asbjørn Røiseland v/Universitetet i Nordland handler om legitimitet – dvs. i hvilken grad innbyggerne slutter opp om kommunen som system, og hvorfor. Prosjektet studerer om det skjer en glidning i kommunenes legitimitetsgrunnlag i retning av kvalitet og skreddersøm i tjenesteproduksjon, slik at dette er i ferd med å bli viktigere for folks oppslutning om kommunen enn for eksempel demokratiske valg.

Prosjektet [*“Economic development paths in Norwegian regions: Constructing regional advantage in central and peripheral regions”*](#) ledet av Taran Thune v/NIFU skal se på betydningen av mangfold, nettverk og kunnskapsoverføring i regionale bedrifter og hvordan utvikling foregår i tre ulike regioner (Oslo, Tønsberg/Horten og Lister). Prosjektet har som mål å teste og videreutvikle en hypotese om at regional utvikling skjer gjennom «forgreining» fra etablerte næringssektorer til nye næringer.

Prosjektet [*“Handling conflict in compact city/central development: How is local sustainable planning managed through new planning tools and practices?”*](#) ledet av Inger-Lise Saglie v/NIBR undersøker hvordan bærekraftig utvikling håndteres i byplanleggingen. Flere hensyn skal tas, hvordan virker det inn? De skal blant annet se på hvordan hensynet til biologisk mangfold, altså grøntstrukturer, ivaretas i byutviklingen. Likeledes hvordan man fordeler sosiale goder og byrder ved fortetting.

Prosjektet *“Mountain areas in Norway as attractive rural communities or urban recreational playgrounds: the challenges to a mountain policy”* ledet av Terje Skjeggedal v/Østlandsforskning skal bringe frem ny kunnskap og komme med forslag for å bedre betingelsene for bærekraftig utvikling i fjellområdene. Skjeggedal vil spesielt se på reiseliv og rekreasjon, planlegging og forvaltning av vernede områder, samt lokal deltagelse og innflytelse.

Ved utgangen av 2011 var kun 9 av de 23 prosjektene som ble innvilget i programmets fase I fortsatt aktive. 6 ble avsluttet i løpet av året.

Her er en kort omtale av to av dem (det er mulig å lese mer om disse og de andre som avsluttet i 2011 på programmets nettside: www.forskningsradet.no/demosreg)

Prosjektet *«Det nye regionale Norge: Byregioner eller landsdelsregioner?»* ledet av Einar Leknes v/IRIS hadde som hovedmål å utvikle ny kunnskap om hvordan den pågående dannelsen av by- og landsdelsregioner, som på mange måter fremstår som motstridende, utfordrer etablerte modeller for demokratisk styring og regional utvikling. De stadfester at byregionene har vokst seg frem som et fjerde uformelt styringsnivå i enkelte deler av landet. Den grenseoverskridende byveksten har framtvinget samarbeid mellom kommunene i byregionene om hvordan veksten skal styres og om hvordan nødvendig infrastruktur skal etableres. Det er likevel ikke alle byregioner som har etablert en politisk og administrativ overbygning til dette samarbeidet. I flere byregioner er det lag av prosjektsamarbeid, interkommunale råd, utvalg og selskap som styrer utviklingen og gjennomfører vitale samfunnsoppgaver i byregionene. Det er en sentral utfordring i denne sammenheng hvordan demokratiet overholdes. Prosjektet har blant annet resultert i boken *«Norske byregioner: utviklingstrekk og styringsutfordringer»* (Høyskoleforlaget)

Prosjektet *«Flernivåstyring i spenningen mellom funksjonell og territoriell spesialisering»* ledet av Per Læg Reid v/Uni Rokkansenteret har studert hvordan organisering for samfunnssikkerhet har konsekvenser for forebygging og håndtering av kriser. Det har bl.a. studert hvordan ulike departementet/direktorater samarbeider gjennom flere casestudier. Prosjektet konkluderer med at den norske styringsmodellen begrenser samordningen av kriseberedskapen. Prinsippet om at statsråden står ansvarlig overfor Stortinget setter klare begrensninger for organiseringen av sikkerhetsarbeidet. Det samme gjør prinsippet om lokalt selvstyre. Forsøk på å arbeide på tvers av sektordepartementene har langt på vei vært mislykket. I tillegg er det store utfordringer i samordningen av stat og kommune. Likevel har folk flest tillitt til at myndighetene håndterer krisene. Prosjektet har blant annet resultert i boken *«Organisering, samfunnssikkerhet og krisehåndtering»* (Universitetsforlaget)